

MONUMENTA

ГОДИШНИК НА ИСТРАЖУВАЧКИОТ ЦЕНТАР ЗА КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО | БРОЈ 4, ГОДИНА 2019
„ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ“ ПРИ МАНУ

ИЗДАВАЧ
МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

ГЛАВЕН УРЕДНИК
ГОРГИ ПОП-АТАНАСОВ

EDITOR IN CHIEF
GJORGI POP-ATANASOV

РЕДАКЦИЈА

ГОЈКО СУБОТИЌ (БЕЛГРАД)
ВЕРА БИТРАКОВА ГРОЗДАНОВА (СКОПЈЕ)
АКСИНИЈА ЏУРОВА (СОФИЈА)
БОЈАН ЃУРИЌ (ЉУБЉАНА)
АНТЕ РЕНДИЌ МИОЧЕВИЌ (ЗАГРЕБ)
САШО ЦВЕТКОВСКИ (СКОПЈЕ)
АЛЕКСАНДРА НИКОЛОСКА (СКОПЈЕ)

EDITORS

GOJKO SUBOTIĆ (BELGRADE)
VERA BITRAKOVA GROZDANOVA (SKOPJE)
AKSINIJA DŽUROVA (SOFIA)
BOJAN DJURIĆ (LJUBLJANA)
ANTE RENDIĆ MIOČEVIĆ (ZAGREB)
SAŠO CVETKOVSKI (SKOPJE)
ALEKSANDRA NIKOLOSKA (SKOPJE)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК
САШО ЦВЕТКОВСКИ

TECHNICAL EDITOR
SAŠO CVETKOVSKI

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР PREFACE		7
ГЕОРГИ СТАРДЕЛОВ	ВОЗНЕС НА ЧОВЕЧКИОТ ДУХ	11
ВЛАДО КАМБОВСКИ	АКАД. ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ: ЖИВОТ И ДЕЛО ПОСВЕТЕНИ НА УНИВЕРЗАЛНИ ВРЕДНОСТИ	19
БЕХИЦУДИН ШЕХАПИ	НЕКОЛКУ ЗБОРОВИ ЗА МОЈОТ ПРОФЕСОР	25
ГОЈКО СУБОТИЌ	ЗИДНО СЛИКАРСТВО НА ФАСАДАМА БОЧНИХ ПАРАКЛИСА БОГОРОДИЦЕ ПЕРИВЛЕПТЕ У ОХРИДУ	29
ГОЈКО SUBOTIĆ	<i>THE WALL PAINTING ON THE FAÇADES OF THE PAREKKLESIA OF THE MOTHER OF GOD PERIVLEPTOS IN OHRID</i>	
АКСИНИЈА ДЖУРОВА	ЗА УКРАСЕНИТЕ ГРЪЦКИ РЪКОПИСИ ОТ ОХРИД С ОГЛЕД НА ТЯХНОТО ВЪЗНИКВАЊЕ	43
AXINIA DŽUROVA	<i>LES MANUSCRITS GRECS ENLUMINÉS D’OHRID, EXAMINÉS DANS L’OPTIQUE DE LEUR LOCALISATION</i>	
IVANKA GERGOVA ИВАНКА ГЕРГОВА	<i>RELICS AND REPRESENTATIONS. BULGARIAN CASES IN POINT</i> МОШТИ И ЛИКОВИ. БУГАРСКИ ПРИМЕРИ	73
ВЕРА БИТРАКОВА ГРОЗДАНОВА	УШТЕ ЕДНАШ ЗА МОНЕТНИТЕ ЕМИСИИ НА АНДРИЈА ГРОПА ЖУПАН АНДРИЈА ГРОПА ИЛИ ЖУПАН „РИГ“?	89
VERA BITRAKOVA GROZDANOVA	<i>A NOUVEAU SUR LES ÉMISSIONS DE MONNAIES D’ANDRIA GROPA JOU PAN ANDRIA GROPA OU JOUPAN “RIG”?</i>	
ВИТОМИР МИТЕВСКИ	ОПЛАКУВАЊЕ НА ХЕРОЈОТ ВО АНТИЧКАТА, ВИЗАНТИСКАТА И МАКЕДОНСКАТА ЕПСКА ПОЕЗИЈА	101
VITOMIR MIJEVSKI	<i>MOURNING OF THE HERO IN ANCIENT, BYZANTINE AND MACEDONIAN EPIC POETRY</i>	
ЃОРГИ ПОП-АТАНАСОВ GJORGI POP-ATANASOV	РАКОПИСИТЕ НА ПОЛОШКИОТ МАНАСТИР „СВ. ЃОРГИ“ <i>MANUSCRIPTS OF THE POLOG MONASTERY OF “ST. GEORGE”</i>	115

VLADIMIR PETER GOSS ВЛАДИМИР ПЕТЕР ГОС	THE ART OF CROATIAN SPACE УМЕТНОСТА НА ХРВАТСКИОТ ПРОСТОР	131
ЕЛИЦА МАНЕВА ELICA MANEVA	КАМЕНА ИКОНКА НА СВ. МАРИНА – МАРКОВИ КУЛИ, ВАРОШ – ПРИЛЕП STONE ICON OF ST. MARINA – MARKOVI KULI, VAROSH – PRILEP	143
КОСТА АЦИЕВСКИ KOSTA ADZIEVSKI	СТРЕЗ И ЛАТИНСКОТО ЦАРСТВО STREZ AND THE LATIN EMPIRE	159
БРАНКА КНЕЖЕВИЋ BRANKA KNEŽEVIĆ	БОГОРОДИЧНА ЦРКВА У СУШИЦИ КОД СКОПЈА MOTHER OF GOD CHURCH IN SUŠICA NEAR SKOPJE	171
ИЛИЈА ВЕЛЕВ ILIJ VELEV	МЕСИМЕРСКОТО ЧЕТВОРОЕВАНГЕЛИЕ ОД КРАЈОТ НА XIV ВЕК THE MESIMER GOSPEL FROM THE END OF THE 14 CENTURY	185
ПЕТРУЛА КОСТОВСКА PETRULA KOSTOVSKA	ЗОГРАФСКАТА РАБОТИЛНИЦА ОД МАНАСТИР THE PAINTING WORKSHOP FROM MANASTIR	207
ТАТЈАНА ФИЛИПОВСКА TATJANA FILIPOVSKA	МЕЃУ ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ – „ВИЗАНТИСКИОТ МАНИР“ ВО ИТАЛИЈАНСКОТО СЛИКАРСТВО BETWEEN EAST AND WEST – “MANIERA GRECA” IN THE ITALIAN PAINTING	235
РАЛИЦА РУСЕВА RALICA RUSEVA	ОБРАЗИ НА ПАСХАЛНАТА РАДОСТ. ДВУСТРАНАНА ИКОНА С ПРАЗНИЧНИ СЦЕНИ ОД XIV ВЕК ОТ НАЦИОНАЛНИЈА ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ В СОФИЈА IMAGES OF A PASHAL JOY. TWO-SIDED ICON WITH FEAST SCENES AND CHRIST PANTOKRATOR FROM THE NATIONAL HISTORY MUSEUM IN SOFIA	261
ALEXANDRA TRIFONOVA АЛЕКСАНДРА ТРИФОНОВА	ŒUVRES INÉDITES DE L'ART CHRÉTIEN DE MELNIK НЕОБЈАВЕНИ ДЕЛА НА ХРИСТИЈАНСКАТА УМЕТНОСТ ОД МЕЛНИК	283
ЕЛИЗАБЕТА КАСАПОВА ELIZABETA KASAROVA	ПРЕРОДБЕНСКИТЕ ДОСТРЕЛИ ВО САКРАЛНАТА АРХИТЕКТУРА НА ОХРИД REVIVAL ACHIEVEMENTS IN OHRID SACRED ARCHITECTURE	311
САШО ЦВЕТКОВСКИ SAŠO CVETKOVSKI	ПОРТРЕТИТЕ НА СВ. ДИОНИСИЈ ОЛИМПСКИ ВО ИКОНОПИСОТ ОД ВРЕМЕТО НА ПРЕРОДБАТА THE PORTRAITS OF ST. DIONISYS OF OLIMP ON THE ICONS FROM THE TIME OF THE NATIONAL RENAISSANCE IN MACEDONIA	351
ВИКТОРИЈА ГРОЗДАНОВА КОЦЕВСКИ VIKTORIJA GROZDANOVA KOCEVSKI	ИЛУСТРАЦИИ НА СТАРИОТ ЗАВЕТ ВО ОЛТАРНИОТ ПРОСТОР НА ЦРКВАТА УСПЕНИЕ НА БОГОРОДИЦА - КАМЕНСКО ВО ОХРИД ILLUSTRATIONS OF THE OLD TESTAMENT IN THE ALTAR SPACE OF THE CHURCH OF THE ASSUMPTION OF THE MOTHER OF GOD - KAMENSKO IN OHRID	365

- МИРЈАНА М. МАШНИЌ
MIRJANA M. MAŠNIĆ
381
- ПРИЛОГ КОН ПРОУЧУВАЊЕТО НА ИКОНОПИСОТ ОД ПРВАТА ПОЛОВИНА НА XIX ВЕК
Икона Богородица Умиление и други светители
CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE ICONS FROM THE FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY
ICON OF THE MOTHER OF GOD ELEUSA AND OTHER SAINTS
- ТОНИ ФИЛИПОСКИ
TONI FILIPOSKI
395
- ГРАДОТ ЛИХНИД И ПРОВИНЦИЈАТА НОВ ЕПИР ВО КОНТЕКСТ НА СЛОВЕНСКИТЕ ПРОДОРИ И НАСЕЛУВАЊЕ НА БАЛКАНОТ (VI-VII ВЕК)
THE TOWN OF LYHNIDOS AND THE PROVINCE OF NEW EPIROS IN THE CONTEX OF SLAVIC INCURSIONS AND SETTLEMENT OF THE BALKANS (VI-VII CENTURY)
- СТОЈКО СТОЈКОВ
СТОЈКО СТОЈКОВ
413
- THE TERM SCLAVINIA IN BYZANTINE SOURCES: RE-EXAMINATION OF THE CHRONOLOGICAL FRAMEWORK
ПОИМОТ СКЛАВИНИЈА ВО ВИЗАНТИСКИТЕ ИЗВОРИ: ПРЕИСПИТУВАЊЕ НА ХРОНОЛОШКАТА РАМКА
- СЛАВИЦА БАБАМОВА,
ALEKSANDRA NIKOLOSKA
СЛАВИЦА БАБАМОВА,
АЛЕКСАНДРА НИКОЛОСКА
435
- NEW OBSERVATION ON THE "TIKVEŠ GROUP" FUNERAL STELAE
НОВИ СОГЛЕДУВАЊА ЗА Т.Н. „ТИКВЕШКА ГРУПА“ НАДГРОБНИ СПОМЕНИЦИ
- ДАВЧА СПАСОВА
DAVCA SPASOVA
453
- ПРИЛОГ КОН ТОЛКУВАЊЕТО НА ИКОНИТЕ НА Т.Н. КУЛТ НА ПОДУНАВСКИТЕ КОЊАНИЦИ
CONTRIBUTION TO THE INTERPRETATION OF THE ICONS OF SO-CALLED CULT OF DANUBIAN RIDERS
- МИХАИЛО СТ. ПОПОВИЌ
МИХАИЛО СТ. ПОПОВИЌ
465
- THE "EMPEROR CHARLES MUSEUM" ("KAISER KARL-MUSEUM") IN VIENNA AND MACEDONIA'S CULTURAL HERITAGE (1917/18)
МУЗЕЈОТ „КАЈСЕР КАРЛ“ (KAISER KARL-MUSEUM) ВО ВИЕНА И КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА МАКЕДОНИЈА (1917 – 1918)

ПРЕДГОВОР

Овој број на списанието MONUMENTA е посветен на академик Цветан Грозданов (1936 – 2018), основач на Истражувачкиот центар за културно наследство при МАНУ, негов долгогодишен раководител, втемелувач и уредник на списанието. Бројот содржи научни прилози на негови соработници, колеги, некогашни студенти и ученици, кои со посебен пиетет и почит ги посветија во спомен на својот професор и пријател, врвен истражувач на средновековната уметност, култура и историја, чие дело ја задолжи нашата наука и култура. Неговото дело и неговиот научен опус е вреднуван и ценет и во академските средини на соседните балкански земји, но и, пошироко, во научните центри во Европа и во светот.

Редакцијата на списанието им се заблагодарува на авторите кои со своите научни прилози тематски и содржински го збогатија овој број, кој за Центарот и за МАНУ има посебно значење.

Од Редакцијата

PREFACE

This volume of MONUMENTA is dedicated to Academician Cvetan Grozdanov (1936 - 2018), the founder of the Research Centre for Cultural Heritage at the Macedonian Academy of Sciences and Arts, its long-time head and editor in chief of the journal. The issue contains scientific contributions from his associates, colleagues, former students and pupils, who with special piety and respect dedicated their works to the memory of their professor and friend, a leading researcher of the medieval art, culture and history, whose work indebted our science and culture. His research and scientific opus have been valued and appreciated among the academic circles of the neighbouring Balkan countries, but also more broadly, within the scientific centres in Europe and around the world.

The Editorial board of the journal is grateful to the authors who with their scientific contributions thematically and substantively enriched this issue, which has a special meaning for the Centre and for the Academy.

From the Editorial Board

Лектура
Proofreading

Момент Мал
Alistair Bright

Дизајн
Design

Методија Николовски

Компјутерска реализација
Computer layout

Зорица Велкова

Корица
Cover design

Филип Митров

Превод на англиски
English translation

Гоце Алексоски
Александра Николоска

Печатница
Европа 92 – Кочани

Тираж
Copies

300